

Vroeg geselecteerd is half gewonnen...

Sommigen vinden misschien dat in dit artikel open deuren ingetrapt zullen worden, dat al wat hier staat vanzelfsprekend is... Uit gesprekken met zowel jeugdige, beginnende enthousiastelingen als fokkers met meerdere jaren ervaring blijkt echter dat velen hier vaak nog fouten tegen maken. Ook de dieren met opvallende uitsluitingsfouten die afgelopen seizoen weer in de kooien getoond werden, bewijzen dat verschillende lezers waarschijnlijk iets kunnen opsteken van wat volgt. Zelfs zij die ondertussen in de praktijk meermaals bewezen hebben de "kunst" van het selecteren te beheersen, nodig ik uit om toch dit artikel te lezen. Niemand heeft dé wijsheid in pacht en reacties, opmerkingen of aanvullingen zullen met veel plezier gelezen en eventueel in een volgend Vlaams Neerhof geplaatst worden.

Zoals de titel al aangeeft, kan een fokker (of liefhebber) niet vroeg genoeg beginnen met de selectie. Vele fokkers selecteren zelfs op eivorm en -grootte, maar helaas leert de eigen ervaring dat niet elke fokker de luxe heeft om dit te doen. Rassen of bloedlijnen die zeer/te sterk ingeteeld zijn, zullen altijd kleinere eieren leggen dan wanneer je vertrekt van kruisingen van verschillende bloedlijnen of verschillende kleurslagen. Hoe dan ook zullen de meeste fokkers hun gezond verstand gebruiken wanneer de eieren ingelegd worden. Eieren met een te broze schaal of misvormde eieren (te klein, dubbele dooier, ...) worden niet ingelegd, aangezien deze plaats in de broedmachine beter ingenomen kan worden door een ei dat kwalitatief wel de moeite waard is om uit te broeden.

Wanneer 21 dagen later de kuikens uitkippen en goed opgedroogd zijn, dient de fokker opnieuw te selecteren. Hoewel vele fokkers, zeker beginnende, nog niet de nodige kennis hebben om

de kuikens al op dag één te selecteren op bepaalde raskenmerken, dient er toch minstens gecontroleerd te worden of de dieren anatomisch volledig in orde zijn. Het kan al eens voorvallen dat tussen de kuikens een misvormd dier zit: een sterrenkijker (kuiken met nek naar achter gebogen, zodat de kop op de rug ligt en het lijkt alsof het dier heel de tijd naar boven kijkt), een draainek (een misvorming waarbij de kop niet mooi recht vooruit kijkt, maar constant gedraaid of scheef gehouden wordt), misvormde poten (bv klauwvoetjes, waarbij de tenen niet mooi gespreid worden), snavelmisvormingen, ... De dieren zullen hier zelf veel hinder van ondervinden, als ze de eerste dagen al overleven, dus bespaar hen dit en verlos ze direct uit hun lijden. Controleer vervolgens of de navels goed dicht zijn en of ze allemaal levendig rondlopen. Hou dieren die hier problemen mee hebben goed in het oog en verwijder ze indien nodig door ze bv apart te zetten.

Vitaliteit is iets wat je gedurende de eerste weken zeker goed in het oog moet houden. Het is in de praktijk haast onmogelijk om de kuikenbakken gedurende deze weken virus- of bacterievrij te houden, aangezien de meeste (ouder)dieren drager zijn van verscheidene ziekteverwekkers, zonder hier zelf last van te hebben: de zogenaamde hok-immuniteit. De jonge kuikens zullen deze ook langzaam maar zeker opbouwen. Om ze hiervoor de nodige tijd te geven, is het dus aan te raden om eerst de kuikens te verzorgen en dan pas de ouderdieren om op die manier besmetting zoveel mogelijk te beperken, zeker wanneer de oudere dieren zelf niet 100% in orde zijn. Doordat de dieren enkele weken redelijk dicht op mekaar en vaak in dezelfde bak verblijven, kan de infectiedruk op een gegeven moment zo groot

worden dat er een paar kuikens ziek worden. Je zal merken dat dit nagenoeg altijd de niet-vitale, trager groeiende kuikens zijn. Een ziek kuiken blijft echter ziektekiemen uitstoten, waardoor op een gegeven moment de infectiedruk zo hoog kan worden dat ook het afweersysteem van de gezonde kuikens geen weerstand meer kan bieden. Het is in deze periode dat kuikens te maken hebben met typische problemen zoals bv coccidiose, waarbij heel de bak in de problemen komt. Bij de dagelijkse verzorging dient elke fokker er op te letten of alle dieren vitaal zijn, of ze enthousiast komen eten, of er niet toevallig eentje opvallend in mekaar gedoken zit met de ogen dicht, ... Is één van deze laatste het geval, hou dan in het achterhoofd dat één zwak kuiken op een paar dagen tijd een ganse bak broertjes en zusjes kan besmetten en maak dan zelf de afweging wat er best mee gedaan kan worden. Door in het begin de zwakere achterblijvers er uit te halen en eventueel apart te zetten, kan een fokker zichzelf en zijn dieren veel miserie besparen.

Na selectie op vitaliteit volgt voor een fokker uiteraard het selecteren volgens de rasstandaard. Aangezien het uiteraard niet te doen is om in één artikel alle specifieke aandachtspunten voor elk ras of elke kleurslag te behandelen,

De eerste selectie van de kuikens op mogelijke afwijkingen gebeurt best in de hand.

wordt de (beginnende) lezer hiervoor doorverwezen naar de officiële hoenderstandaard of, beter nog, een ervaren fokker die waarschijnlijk maar al te graag een nieuwe enthousiasteling verder zal willen helpen met raad, daad en eventueel betere dieren van zijn of haar geliefde ras. De juiste hulp is in onze liefhebberij minstens zo belangrijk als de juiste fokdieren. De verantwoordelijkheid ligt hier zowel bij de beginnende fokker die contact moet durven nemen met topfokkers binnen het ras, de vereniging die deze contacten moeten vergemakkelijken, als uiteindelijk de fokker die hen op de juiste manier en met veel geduld moet helpen. Want hoe goed je resultaten met je dieren nu ook zijn, ooit is iedereen begonnen met veel vragen en weinig antwoorden en de meesten herinneren zich waarschijnlijk de helpende hand(en) bij de eerste stappen in onze hobby...

Terug naar onze rasstandaard. In tegenstelling tot vitaliteit is het in de praktijk minder gemakkelijk te selecteren op rasspecifieke kenmerken. Waar vitaliteit vaak in één oogopslag gecontroleerd kan worden, dient men, zeker bij

kuikens onder de lamp, de dieren individueel in de hand te nemen en te controleren op mogelijke ongewenste eigenschappen. Om het jezelf als fokker gemakkelijk te maken, kan je dit best koppelen aan een moment waarop sowieso elk dier één voor één in de hand genomen dient te worden zoals bij het uitmesten van de kuikembakken, het ringen van de dieren of het verplaatsen van de dieren vanuit de kuikembakken naar buiten. Op zo'n momenten krijgt de fokker de kans om zijn of haar kritische blik te werpen op elk dier afzonderlijk en te zoeken naar specifieke fouten.

Iets waar veel fokkers (ook niet-beginners) het blijkbaar lastig mee hebben is uit te vissen hoe streng men nu juist moet zijn bij de selectie. Vaak laat men bepaalde dieren lopen want "het kan misschien nog iets worden", terwijl je zal zien dat het in de meerderheid van de gevallen toch niets wordt. Deze dieren zo vroeg mogelijk wegdoen, bespaart veel werk, voeder en geld. Er bestaan verschillende denkwijzen over hoe streng je moet selecteren en eentje die in de praktijk verdacht goed lijkt te kloppen en door vele fokkers wordt gebruikt, is de "5%-regel". Van de 100 kuikens die je fokt, zijn er meestal maar 5 écht de moeite om aan te houden voor de fok of met andere woorden: een fokhaan, een reserve-haan en 3 fokhennen is het resultaat van 100 kuikens. Als reactie hierop krijg je vaak dat de fokker in kwestie geen plaats heeft om 100 kuikens te laten lopen, maar hier hebben ze het vaak mis! Voor 100 krielkuikens bv heb je slechts 2 ruime kuikembakken nodig, op zich niet direct een overdreven grote fokinfrastructuur. Het probleem bij deze fokkers "zonder voldoende plaats" is dat er bij hen 3 maanden later nog 100 dieren zitten, iets wat uiteraard wél veel plaats vraagt. Ze vergeten dus dat er een heel deel dieren vroeger uitgeselecteerd kunnen worden.

Het is als fokker heel belangrijk om het doel van het tentoonstellingsfokken voor ogen te houden, namelijk het proberen om elk nieuw fokjaar dieren te fokken die de rasstandaard beter benaderen dan die van het voorgaande jaar. Dit geldt (of zou moeten gelden) voor iedereen, zowel diegene met dieren van gemiddelde kwaliteit 92 maar ook die met een doorgefokte stam dieren met gemiddeld 95. Vanuit deze benadering moet je je afvragen wat je volgend jaar nodig hebt om het daaropvolgende jaar nóg betere dieren te hebben. Steeds vooruitdenken dus!

Gaan we nu uit van die 100 kuikens, dan wil dit zeggen dat er gemiddeld 50 haantjes en 50 hennetjes tussen zullen zitten. Er van uit gaand dat je met slechts één foktoom wil fokken het volgende jaar, wil dit zeggen dat je aan 2 hanen uiteindelijk genoeg gaat hebben: een fokhaan en een reservehaan. Aangezien je ook nog de oude fokhaan (en eventueel reservehaan) hebt zitten, is dit ruim voldoende. Merk op dat dit wil zeggen dat je 48 haantjes niét nodig gaat hebben, iets wat je best steeds in je achterhoofd houdt wanneer je de jonge haantjes aan het selecteren bent. Zelfs als je er al 30 twijfelaars uitgegooid hebt om verschillende redenen (vitaliteit, kamfouten, ...), wil dit zeggen dat er nog 18 "te veel" zijn! Je kan deze als fokker laten opgroeien tot in het tentoonstellingsseizoen, maar dan heb je veel plaats nodig en uiteindelijk zal je daar waarschijnlijk nog de helft van moeten slachten.

Het allereerste waar je bij hanen zeer streng op kan selecteren, zijn kamfouten. Het is echter opvallend dat men soms toch nog hanen in de kooien ziet zitten met een vorktand die je letterlijk van meters afstand al kan zien. Slecht geselecteerd, want bij enkelkamige rassen kan iemand met zeer goede ogen zelfs de eerste dag al zien of een dier een opvallende vorktand heeft of niet. Zeker als de dieren enkele weken oud zijn en de kammetjes beginnen groeien, kan je goed zien welke kammen regelmatig getand zijn en welke niet.

Zijdehoenkuiken, blauw.

Zoals algemeen geweten, is de vraag naar haantjes veel lager dan hennetjes. De meeste kopers hebben graag minstens een trio, al krijg je soms ook de vraag voor een haan met 6 hennen of zelfs 10 jonge hennetjes zonder haan. Zelfs als je enkel trio's verkoopt, wil dit zeggen dat de helft van je hanen (in ons voorbeeld ongeveer 20 hanen) zonder hennen de deur uit moeten. Dit is in de praktijk zeer moeilijk, aangezien er steeds een massa haantjes aangeboden worden die "gratis een goede thuis zoeken". Slachten en dan vooral zo vroeg mogelijk slachten is dus de beste oplossing. Hoewel dit de eerste keer misschien wat lastig is, zal het volgende keer veel gemakkelijker gaan, zeker als je geproefd hebt hoe lekker het resultaat is.

Afhankelijk van de stand van het ras, kunnen ook de hennetjes met de meest onregelmatige kammen al vertrekken naar gewone liefhebbers. Deze dieren zullen namelijk op tentoonstelling enkele predikaten verliezen juist omwille van deze kam en slechts weinig fokkers zullen zo'n dier in de foktoom plaatsen. Denken we bv aan onze 100 kuikens van in het begin, dan wil dit zeggen dat zelfs als er 10 hennen zijn met zeer onregelmatige kamtanding, dat er nóg 40 hennen over zijn om je fokdieren uit te kiezen. Het voordeel van vroeg selecteren is dat je ook beter kan inspelen op de vraag van de liefhebbersmarkt. Verschillende fokkers zullen al meegemaakt hebben dat ze in het vroege voorjaar gecontacteerd worden door mensen die op zoek zijn naar "wat raskipjes". Blijkbaar krijgen veel beginnende liefhebbers met het kriebelen van de lente ook ineens zin om kippen te houden. Helaas hebben de meeste fokkers dan nog niets dat kan vertrekken, ofwel omdat de dieren te jong zijn, maar vaak ook omdat te lang gewacht wordt met selecteren. Heb je echter wel al enkele hennetjes (en eventueel een paar haantjes) uitgeselecteerd, dan ben je er gegarandeerd snel vanaf.

Aangezien de jonge dieren nog niet veel gekost hebben, kan je de prijs ook gemakkelijk minimum 5€ per dier lager houden, wat het voor de liefhebbers enkel maar aantrekkelijker maakt. Op die manier kan je als fokker meer plaats creëren voor de dieren die eventueel wél kunnen uitgroeien tot kampioenen, want hoe minder dieren per oppervlakte, hoe minder problemen (hokken sneller vuil, ziekten, verenpikken, ...) en dat komt de potentiële kampioenen uiteraard alleen maar ten goede. Krijg je ze niet verkocht, dan blijf je met een hoop overtollige dieren in de zomer zitten. Aangezien de potentiële kopers met hun hoofd, vaak letterlijk, ergens anders zitten tijdens de vakantieperiode, is de vraag naar kippen op dat moment eerder beperkt. In deze periode zullen de jonge dieren zeer snel groeien, waardoor de hokken al snel overvol geraken en het warme weer of de zomerbuien maakt het verzorgen van zo'n bende dieren niet direct gemakkelijker. Hoe vroeger je dieren uitselcteert en te koop zet, hoe sneller ze vaak weg zijn, en hoe beter dus!

Bij de andere kamvormen moet je als fokker vaak wat langer wachten voor uitsluitingsfouten gedetecteerd kunnen worden. Zo zal een kleine zijsprank (enkele kam / rozekam) of een ingegroeid kamuiteinde (rozekam / erwtenkam) pas later merkbaar zijn dan een opvallende vorktand. Dit praat echter niet goed dat volgroeide dieren met zulke fouten toch in de kooi geplaatst worden! Zelfs foutieve kamvormen worden soms geshowd (vorig jaar nog waargenomen bij enkele Belgische vechters), iets wat je als fokker zeer veel voeder kost, zonder dat het ooit iets zal opbrengen. Het is dus belangrijk om hier zo vroeg mogelijk voldoende aandacht aan te besteden. Ook hier ligt de verantwoordelijkheid van de kleinveevereniging, die de beginnende liefhebber voldoende moet informeren en begeleiden, want blijkbaar worden sommige fokkers hier te weinig in geholpen.

Iemand die schijnbaar meer dan de helft van zijn dieren laat uitgroeien om dan de volledige bende op een aantal tentoonstellingen in te sturen, zodat uiteindelijk op basis van "het gemiddelde predikaat per dier, gegeven door verschillende keurmeesters" te beslissen wat nu mag blijven en wat niet, wordt niet op de juiste manier door zijn of haar club ondersteund. Het kan natuurlijk ook aan de fokker zelf liggen, want een dier blijven insturen in de hoop dat het na 3 nullen misschien toch eens iets anders zal halen, heeft waarschijnlijk niets met de begeleiding te maken...

Er zijn fokkers die minder belang hechten aan de selectie op kamkenmerken en in een aantal gevallen is dit zeker te begrijpen. Bij een aantal rassen is het al een uitdaging om een dier met ZG type voor te brengen. Het spreekt voor zich dat men zich niet direct op de kleinste kamdetails moet gaan focussen, want type primeert uiteraard op alles. Op zich vormt een vorktand trouwens niet noodzakelijk een probleem in de fokkerij. Eigen ervaring leert dat van een bijgekochte haan met vorktand (en verschillende andere rastypische fouten) drie dochters een 96 kunnen halen, mits voldoende aantallen kuikens fokken en strenge selectie uiteraard. Soms moet men roeien met de riemen die men heeft...

Jonge opgroeiende Mechelse hennen.

Anderzijds moet men er over waken dat sommige kamfouten na een tijd niet als kenmerkend voor je eigen bloedlijn (onlangs een fokker gehoord die zijn dieren herkende aan een vallende derde kamtand) of zelfs een “raskenmerk” worden. Fokt men een voldoende groot aantal kuikens, dan is de kans groot dat er een kwalitatief evenwaardig dier tussen zit dat dit kamprobleem niet heeft en dus zowel voor tentoonstellingen als voor de fok meer waard is.

Soms hoort men als raad dat men “eerst moet metselen en dan pas schilderen”, waarbij men bedoelt dat eerst type komt en dan pas kleur/tekening. Bij rassen, kleurslagen of bloedlijnen waar type nog niet op punt staat, is dit zeker waar. Een dier dat op type geen ZG haalt, zal nooit met een 96 of hoger beloond worden, dus als eerste dien je daaraan te werken. Wanneer je echter met een redelijk doorgefokte stam met ZG type zit (zelf gefokt of dankzij een collega-fokker), kan men al op zeer jonge leeftijd ook op kleur beginnen selecteren. Vanaf het definitieve verenkleed begint door te komen, kan men de dieren al onderling beginnen vergelijken. Zoals hoger al aangehaald, is er minder vraag naar haantjes en aangezien uit ons voorbeeld bleek dat er 48 haantjes mochten vertrekken, kan ook hier weer streng geselecteerd worden. Ook bij de hennen kan men, afhankelijk van het ras en de kleurslag uiteraard, al streng selecteren. Het is beter om met een hen minder te fokken dan met een mindere hen te fokken, wat dit dier uiteraard niet minder geschikt maakt voor de gewone liefhebber.

Bij elke kleurslag zijn er wel een aantal typische fouten, zoals bv kwartelkleurige hennen die overtekend zijn, zilveren haantjes met wat roest in de schouders, buff of geelzwartstaart dieren die te rood zijn of teveel tekening laten zien, blauwe dieren met teveel zwart, berken dieren met te weinig tekening in de hals of op de kop, onregelmatige grondkleur bij effen dieren, ...

Ook hier weer is ras- en kleurslagspecifieke kennis vereist. Een fout die bij veel rassen voor komt, is depigmentatie of de zogenaamde “schimmel” in de bevedering, waarbij, voornamelijk in de slagpennen, sommige delen van het gevederte grijze of witte vlekken laten zien. Men vraagt zich dan af aan wat het ligt: genetica, voeding, iets anders, ... Eigenlijk zou je hier als fokker niet van moeten wakker liggen: de broertjes of zusjes die het niet hebben, maken kans om meer te halen, aangezien ze op dit vlak al geen predikaat zullen verliezen. Waarom zou je zo'n dier dan in je eigen hokken laten uitgroeien?

Na selectie op vitaliteit en vroegselecteerbare kenmerken (zeker uitsluitingsfouten, maar vaak ook kleurfouten), is normaal gezien al een heel aantal dieren vertrokken, hetzij naar liefhebbers, hetzij richting diepvriezer. In principe kan men de 100 oorspronkelijke kuikens zo selecteren dat op een leeftijd van 12 weken nog maximum een haan of 10 en een hen of 20 overblijven. Deze kan men verder laten uitgroeien en zien hoe hun type evolueert. Met de jaren zal de ervaring wel komen om ook bij jongere dieren reeds te zien of het juiste type er in zit of niet. Zoals je ziet, blijven er van de 100 kuikens na 3 maanden nog slechts 30 dieren over. Het opvallende is dat de fokkers die “geen plaats hebben voor 100 kuikens” op datzelfde moment ook nog (minstens) 30 dieren hebben zitten, zelfs al zijn ze begonnen met 30 kuikens. Het verschil is echter dat de fokker met 100 kuikens kwalitatief veel sneller vooruit zal gaan, dat hij/zij veel meer dieren met verschillende fouten heeft gezien en dus sneller zal leren waar hij/zij op moet letten in zijn ras en dus veel sneller een “kenner” wordt.

De voordelen van vroeg selecteren zijn dus legio:

- Meer plaats in de rennen (beter voor gras/planten, minder geurhinder, ...)
- Minder last van overbevolkingsproblemen (ziekten, verenpikken, ...)
- Minder werk (voederen, uitmesten, ...)
- Gemakkelijker dieren verkocht krijgen in het voorjaar
- Ervaring met meer dieren en dus sneller je ras leren kennen

Het enige nadeel is dat er misschien per ongeluk een goed dier (vb een hen met alles ZG, maar mindere kam) bij een liefhebber terecht komt. Voor die liefhebber is dat, als hij/zij er tenminste oog voor heeft, uiteraard een voordeel en wie weet is op deze manier weer iemand warm gemaakt voor het fokken van raskippen! Voor de fokker geldt anderzijds “wat niet weet, niet deert”, dus of we hier van een echt nadeel mogen spreken, laat ik in het midden.

Hoewel het tussen de regels staat, lijkt het me tot slot toch aangewezen om te benadrukken dat iemand die deftige fokdieren wil kopen dus níet dieren van zo'n eerste selectierondes moet kopen! Wanneer uit de advertentie blijkt dat het gaat om dieren van slechts 6 tot 12 weken oud, mag men niet verwachten dat de dieren minimaal kwaliteit 94 hebben., zeker niet als het gaat om zeldzame rassen waar dit eerder een doel dan een gemiddelde is. Een verontwaardigde e-mail van een fokker waarvan achteraf bleek dat hij al meerdere jaren fokervaring had, is het bewijs dat velen zich hier niet van bewust zijn...

Aan allen een goed fokseizoen vol selectieplezier gewenst!